

‘Dat schuldgevoel wil ik nooit kwijt’

Johan moest nog anderhalve dag voor de klas staan en zou dan op prepensioen gaan. Eindelijk welverdiende rust. Maar ‘het lot’ besliste daar anders over. De 56-jarige leraar werd gearresteerd voor zedenfeiten waar hij zich in het verleden aan had bezondigd. ‘Wat ik gedaan heb is voor de buitenwereld erg aangrijpend. De dag dat ik vrij kom, zal ik nog geen vrijheid hebben.’

Johans cel in de gevangenis van Maastricht ademt een klein beetje de sfeer van een klaslokaal uit. Prentbriefkaarten, spreuken, gedichten en potloodschetsen hangen netjes naast elkaar opgeprikt. Iets dichterbij het raam hangt een wit A4’tje dat de dagen aftelt. Of beter optelt. Ieder streepje staat kaarsrecht. Ze staan in groepjes van vier met op de vijfde dag telkens een diagonale streep erdoor. “Ik zit hier nu drie maanden, maar het lijkt wel een jaar”, zucht Johan, die naar eigen zeggen *hot news* is in Nederland. De man liegt niet. Een bescheiden staaltje zoekwerk op Google levert al gauw enkele artikels op uit diverse dagbladen. Uit angst voor een heksenjacht ziet Johan zijn echte naam hier liever niet gedrukt staan. “En misschien is het beter dat je bepaalde details uit mijn verhaal weglaat, want anders weet iedereen meteen wie ik echt ben”, gebiedt hij vriendelijk. Die ‘details’ blijken dan ook helemaal niet zulke details te zijn.

“Ik heb altijd geïnvesteerd in anderen en was toe aan rust”, gaat de bebrilde ex-leraar verder. “Maar nu beleef ik helemaal het tegenovergestelde van datgene waar ik naartoe leefde.” De mediatieke lastercampagne die zijn voormalige school tegen hem opgezet heeft, valt hem zwaar. Ook de verhoren waren een bron van uitputting. “Het probleem was dat ik wel besef had van de feiten, maar niet van de tijd waarin ze hadden plaatsgegrepen. Telkens als ze me vroegen wanneer ik dit of dat gedaan had, kon ik niet zeggen of dat nu acht of vijftien jaar geleden was. Het vreemde was dat ik eigenlijk heel goed meewerkte tijdens die verhoren. Op zo’n moment besef je niet dat je vijand tegenover je zit. Beroepsmisvorming waarschijnlijk. Als onderwijzer wilde ik ook altijd alle vragen zo goed mogelijk beantwoorden.”

Johan, die in vergelijking met de zwaar getatoeëerde kleerkasten op zijn gang een schlemiel mannetje lijkt, houdt zich vooral overeind door te schrijven.

“Die briefwisseling is een soort van verbinding met de mensen die me al lang kennen en die me ook nu blijven steunen. De meesten formuleren hun ongeloof. Ze begrijpen niet hoe ik hier in godsnaam terechtgekomen ben en stellen vragen. Die beantwoord ik altijd eerlijk. Daar hebben ze recht op, vind ik.”

“Ik krijg ook gedichten en spreuken toegestuurd. Het zijn vaak bondige uitspraken die je echt doen nadenken. ‘Waar mensen wonen is nooit duisteris’”, citeert hij er eentje uit het hoofd. Een diep gesprek voeren met die mensen is in het geval van Johan niet altijd simpele koek. Met zijn voorliefde voor literatuur, musea en Engelse kathedralen - die hij minutieus natekent - is de kunstminnaar zowat het buitenbeentje van de gevangenisvleugel. “Iedereen wordt hier zomaar wat bij elkaar gegooid, met als gevolg dat je vaak op een ander niveau praat. Sommigen praten alleen maar over vrachtwagens. Aan hen moet je niet vragen wat ze van Vincent van Gogh vinden. Vincent wie, zie je ze dan denken.”

Om de tijd te doden houdt Johan een dagboek bij met herinneringen aan zijn reizen naar het noordoosten van Portugal. Elke wandeling, route, brug, zandweg of bushalte staat gedetailleerd beschreven én aangeduid op een zelfgetekend plan. Pagina zeventien is net af. “Ik doe dat als afleiding. Het is als reizen in mijn hoofd”, zegt Johan, die zich intussen tot een ware spraakwaterval heeft ontpopt. “Het is pure bezigheidstherapie, niets meer. Er is ook niks lyrisch aan. Maar ik kan je verzekeren dat de tijd veel sneller gaat als ik hieraan werk. Want tussen denken dat je van punt x naar punt y gewandeld bent, en dat gedetailleerd op papier beschrijven is er een groot verschil. Denken doe je in een flits van 25 seconden, schrijven neemt minuten in beslag. Gisteren bijvoorbeeld heb ik van 17 tot 21 uur geschreven. Dat is vier uur, hé.”

“Het komt erop neer dat je je moet zien bezig te houden. Je kunt hier heel weinig betekenen voor anderen. Iets zinvol doen, kan dus niet. Er is hier veel verspilling van talent. De dingen die ik doe, doen me ook geen plezier. Wat me thuis deugd doet, is hier louter een bezigheid. Maar hoe raar het ook mag klinken, soms kom je hier tijd te kort. Zo maak ik bijvoorbeeld af en toe tijd voor een medegevangene die zijn hart wil uitstorten. Als je hier zit, heb je lelijke dingen gedaan en ik hoor dan ook veel trieste verhalen. Ik heb zelf een triest verhaal.” Of hij behalve een dagboek en herinneringen nog iets spaart? “Ik spaar hier vooral gedachten. Gedachten aan schoonheid. Een mooie Rubens zul je niet vinden in een gebouw als dit. En enkel op maandagmorgen is er een crea-uurtje. Dan móét je creatief zijn, want ervoor en erna kan zagezegd niet.”

“Daarom is het nodig dat je in je gedachten schoonheid en troost zoekt. De dingen krijgen hier een veel diepere dimensie. Thuis zijn mijn tekeningen puur grafisch. Hier lijkt elke dag op de vorige en heb je ontzettend veel tijd om te piekeren. Zodra je wakker wordt, flitsen al die problemen door je hoofd en als je ’s avonds neerligt, schiet de hele maalstroom van gedachten opnieuw in gang.”

“Of ik hier ooit aan zal kunnen wennen? Nee, dat denk ik niet. Ook lichamelijk voel ik me niet goed. Je hebt te weinig beweging. Als we luchten, zijn er sommigen die zich neerzetten. Ik niet, ik loop altijd. Ik was het altijd gewoon om veel te fietsen en te bewegen.”

Toch probeert de man die “iets met jongetjes” heeft gedaan positief te denken. “Ik kijk heel sterk naar het zuiden, naar de buitenwereld. Daar trek ik me aan op. We hebben hier ook een tv-kanaal dat elke dag bericht over een nieuwe lading veroordeelden. Daar kijk ik niet naar, dat is negatief. Ik kijk niet naar binnenin, maar naar datgene wat buiten gebeurt. Thuis zal ik gezonder worden. Tenzij ze me een mes in de rug steken. Mensen kunnen wreed zijn.”

Een grote kennissenkring heeft Johan naar eigen zeggen nooit gehad. Gehuwd was of is hij evenmin. “Het klinkt misschien pathetisch, maar ik denk al 25 jaar lang: ‘Hoe zit ik nu eigenlijk in elkaar?’ Nooit heb ik hulp gezocht voor ‘mijn probleem’. Zodra ik mijn straf heb uitgezeten, ga ik in therapie. Dat had ik al veel eerder moeten doen. Ik moet zeker zijn dat het nooit meer zal gebeuren. Ik moet die gevoelens leren herkennen. Ze mogen er zijn, maar daar ligt meteen ook de grens.”

Wat hij precies gedaan heeft, is iets wat Johan liever niet “van de daken schreeuwt”. “Ik heb nooit zomaar iemand van de straat geplukt”, vergoelijkt hij. “Ik had contact met een jongen, puur vriendschappelijk. We gingen samen fietsen en wandelen. Ik nodigde hem thuis uit. Maar plots ben ik over de schreef gegaan. Ik heb toen aan die gevoelens toegegeven. De tweede jongen was al meerderjarig op het moment van de feiten, zo is gebleken.”

Dat laatste maakt dat Johan een lichtere straf krijgt dan hij zelf had gevreesd. Iets té licht zelfs, dicteert zijn buikgevoel hem. Als we hem voor de tweede keer spreken, zit hij zijn

laatste week uit. Slechts een zevental streepjes is hij nog van de buitenwereld verwijderd, en dat boezemt hem angst in.

“Het vonnis is te gunstig”, zegt hij, duidelijk vermoeid van de afgelopen dagen. “Het is niet goed om zo snel terug te keren naar huis, zeker als iedereen in je buurt je veracht. Ik geloof dat ik hier beter nog wat langer gezeten had. Dan zou die haat bij de mensen al wat weggesleten zijn. Nu ben ik bang dat ik mensenschuw zal worden. Je mag niet vergeten hoe ingrijpend een zedendelict is voor de buitenwereld. De media en de mensen veroordelen je, zelfs voor verzonnen feiten waarvan het gerecht je vrijgesproken heeft. Ik heb enorm veel spijt, maar ik moet toegeven dat dat gevoel toch wel een beetje tempert als ik op televisie zie hoe de betrokkenen stralen tijdens interviews. Hoe ze erop gebrand zijn hun slag thuis te halen. Pas op, ik zeg niet dat mijn schuldgevoel vermindert. Dat zal ik altijd hebben en ik wil het ook niet kwijt.”

“Ik wil alleszins zoveel mogelijk uit de picture blijven”, zegt Johan met een gefronst voorhoofd. “Misschien trek ik de eerste maanden wel bij mijn zus in of verblijf ik even in een klooster of op hotel. Ik zal vrij zijn, maar geen vrijheid hebben.”

Een reis naar Portugal behoort niet tot de opties. Johan moet twaalf maanden beschikbaar blijven voor het gerecht voor het geval de tegenpartij beroep zou aantekenen. “Die onzekerheid jaagt me de stuipen op het lijf. Stel je voor dat alles weer van nul af aan begint. Opnieuw al die vragen. Eerlijk gezegd, het enige wat ik nu nog doe is bang zijn, schrijven en lezen, al kan ik mijn hoofd er maar moeilijk bijhouden.”

Op zijn volgestouwde boekenplank rusten Felix Timmermans en Virginia Woolf op een nog onaangeroerd grammaticaboek Spaans. Centraal op zijn muur prijkt een citaat van Christina Rossetti uit 1862: *‘Better by far you should forget and smile than that you remember and be sad.’* “Maar lachen, dat heb ik hier nog nooit gekund”, besluit Johan.

Eline Delrue